

RESEARCH ARTICLE

Criminal Policy about Electronic Surveillance

Abbas Shiri

Associate Professor of Criminal Law and Criminology, Faculty of Law and Political Sciences, University of Tehran, Tehran, Iran

* Corresponding Author's Email: ashiri@ut.ac.ir

 <https://doi.org/10.22059/jppolicy.2024.98677>

Received: 1 June 2024
Accepted: 23 August 2024

ABSTRACT

The negative consequences of prisons, the ever-increasing population of prisons, and the increase in public expenses due to the high rate of inflation, have put the use of electronic surveillance on the agenda of criminal policymakers. Electronic monitoring leads to a better realization of the principle of individualizing the punishment according to the personality of the criminal. From the point of view of preventive policy, the use of electronic monitoring tools is justified and reduces crime, especially in the case of professional criminals. Imprisonment and other punitive punishments or orders lead to arrest, cause people to receive a bad label, and as a result, develop secondary deviance in people. Electronic surveillance as a new form of punishment or substitute for supply appointments prevents the formation of secondary deviation in people.

Keywords: Criminal Policy, Electronic Surveillance, Imprisonment, Prison, Public Expenses, Punishment, Prevention.

Citation: Shiri, Abbas(2024). Criminal Policy about Electronic Surveillance. *Iranian Journal of Public Policy*, 10 (3), 99-111. DOI: <https://doi.org/10.22059/jppolicy.2024.98677>

Published by University of Tehran.

This Work Is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International \(CC BY-NC 4.0\)](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

مقاله پژوهشی

سیاستگذاری جنایی درباره نظارت الکترونیکی

عباس شیری ^{ID}

دانشیار حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

رایانامه نویسنده مسئول: ashiri@ut.ac.ir

 <https://doi.org/10.22059/jppolicy.2024.98677>

تاریخ دریافت: ۱۲ خرداد ۱۴۰۳
تاریخ پذیرش: ۲ شهریور ۱۴۰۳

چکیده

پیامدهای منفی زندان، افزایش جمعیت روز افزون زندان‌ها و افزایش هزینه‌های عمومی با توجه به نرخ بالای تورم، استفاده از نظارت الکترونیکی را در دستور کار سیاستگذاران جنایی قرار داده است. نظارت‌های الکترونیکی موجب تحقق بهتر اصل فردی کردن مجازات، متناسب با شخصیت بزهکار می‌شود. از دیدگاه سیاستگذاری پیش‌گیرانه نیز استفاده از ابزارهای نظارت الکترونیکی توجیه می‌شود و موجب کاهش جرم به ویژه در مورد بزهکاران حرفه‌ای می‌شود. زندان و سایر کیفرهای تنبیهی یا قرار تأمین منجر به بازداشت، موجب دریافت برچسب بدبودن و در نتیجه شکل‌گیری انحراف ثانویه در افراد می‌شود. نظارت الکترونیکی به عنوان شکل نوینی از اجرای کیفر یا جایگزین قرارهای تأمین، مانع از شکل‌گیری انحراف ثانویه در افراد می‌شود.

واژگان کلیدی: پیش‌گیری، زندان، سیاستگذاری جنایی، قرار تأمین، مجازات، نظارت الکترونیکی، هزینه‌های عمومی.

استناد: شیری، عباس (۱۴۰۳). سیاستگذاری جنایی درباره نظارت الکترونیکی. فصلنامه سیاستگذاری عمومی، ۱۰ (۳)، ۹۹-۱۱۱.
DOI: <https://doi.org/10.22059/jppolicy.2024.98677>

ناشر: دانشگاه تهران.

مقدمه

منظور از نظارت الکترونیکی،^۱ قرار گرفتن شخص، تحت نظارت سامانه (سیستم) الکترونیکی خارج از زندان می‌باشد. به گونه‌ای که فقط در مکان یا محدوده مشخصی، در طول شبانه‌روز یا فقط شب‌ها، اجازه رفت و آمد داشته باشد. هم‌چنین ممکن است شخص از رفتن به مکان‌های خاص، مانند اماکن جرم خیز منع شود. بدیهی است، این نظارت فقط با دستور مقام قضایی امکان‌پذیر است و شخص تحت نظارت نمی‌تواند بدون کسب اجازه از مقام یاد شده، از مکان یا محدوده تعیین شده خارج شده و به مکان دیگری برود، هم‌چنین شخص تحت نظارت، حق رفتن به اماکن منع شده را ندارد.^۲ شخص تحت نظارت، مانند زندانی به طور نسبی از آزادی محروم می‌شود. برای اولین بار قانون برنامه پنج ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۹/۱۰/۲۵^۳ استفاده از نظارت الکترونیکی را پیش‌بینی نمود. بند ۴ بند ح ماده ۲۱۱ قانون یاد شده مقرر می‌دارد: «سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی موظف است نسبت به ایجاد سامانه‌های الکترونیکی برای اجرای محکومیت‌های حبس و قرارهای تأمینی، اقدام نماید». اجرایی شدن بند یادشده، مستلزم اصلاحاتی در قانون آیین دادرسی کیفری و قانون مجازات اسلامی بود. بدیهی است طبق بند یادشده، سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی، مجاز نبوده است که زندانیان را در خارج از زندان تحت نظارت الکترونیک قرار دهد. زیرا، این موضوع از اختیارات مقامات قضایی است و مقامات زندان، فاقد چنین اختیاراتی هستند. به همین جهت، عملاً بند مذکور، بدون اقدام باقی ماند تا این که ماده ۶۲ قانون مجازات اسلامی (۱۳۹۲/۲/۱)، برای اولین بار نظارت الکترونیکی را پذیرفت. متعاقباً در بند «و» تبصره ۱۷ قانون بودجه مصوب ۱۳۹۳^۴، ضوابط و شرایط برخورداری زندانیان از نظارت الکترونیکی پیش‌بینی گردید. در این تبصره سپردن تأمین مناسب، تودیع ودیعه جهت استفاده از تجهیزات الکترونیک، تعرفه استفاده از تجهیزات به مبلغ سی هزار ریال تعیین گردید. معافیت از پرداخت هزینه نیز، در صورت عدم توانایی زندانی پیش‌بینی و اختیار آن به تشخیص قاضی ناظر زندان یا اجرای حکم یا رئیس زندان و مؤسسه واگذار گردید. مقررات مذکور، برای اجرای قرارهای نظارت الکترونیکی، کافی نبود. به همین جهت مواد ۲۵۲ تا ۲۵۴ قانون آیین دادرسی کیفری (مصوب ۱۳۹۲/۱۲/۴)، نیز به این موضوع اختصاص یافت. مطابق ماده ۲۵۲ قانون مذکور: «شیوه اجرای قرارهای نظارت و بندهای (ج) و (چ) ماده ۲۱۷ این قانون، به موجب آیین‌نامه‌ای است که ظرف شش ماه از تاریخ لازم‌الاجراء شدن این قانون توسط وزیر دادگستری کشور تهیه می‌شود و به تصویب رئیس قوه قضاییه

۱. در فرهنگ جرم‌شناسی sage، نظارت الکترونیکی (Electronic Monitoring) این‌گونه تعریف شده است: «نظارت الکترونیکی، یک واژه غیردقیق و کلی برای گستره‌ای از سامانه‌های دیجیتال وب - پایه است که نوعاً از بسامد رادیویی و سامانه موقعیت‌یاب جهانی از طریق سیگنال‌های دریافتی از وسایلی (مانند برچسب) که به روی بدن قرار می‌گیرد، افراد مظنون را تحت نظارت قرار دهد.» (Dictionary. of Sage, Nellis, p 312)
۲. انواع دیگر نظارت، نظیر نصب تجهیزات شنیداری و دیداری، در مقررات ایران پیش‌بینی نشده است. یعنی نظارت از طریق تجهیزاتی مانند شنود یا دوربین‌های مداربسته که صدا و تصویر شخص توسط مأموران شنیده و دیده شود. با استفاده از فناوری‌های تشخیص صدا یا تصویر، می‌توان، مکان‌هایی که شخص باید در آنجا اقامت داشته باشد، یا مکان‌هایی را که نباید به آنجا برود، مشخص نمود. این وسایل شنیداری یا دیداری می‌تواند به جای تجهیزات الکترونیکی (دستبند یا پابند) مورد استفاده قرار گیرد.
۳. قانون برنامه پنج ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۴-۱۳۹۰) در ۲۳۵ ماده و ۱۹۲ تبصره، در تاریخ ۱۳۸۹/۱۰/۱۵ به تصویب مجلس و در تاریخ ۱۳۸۹/۱۰/۳۰ به تأیید مجمع تشخیص مصلحت نظام رسید.
- منظور از بند یاد شده، کاملاً مبهم است و معلوم نیست منظور از «ایجاد سامانه‌های الکترونیکی برای اجرای محکومیت حبس و قرارهای تأمینی در آن چیست. به همین جهت هم، عملاً به صورت یک بند متروک در قانون مذکور باقی ماند. متعاقباً ماده ۲۴ دستورالعمل ساماندهی زندانیان و کاهش جمعیت کیفری زندان‌ها مصوب ۱۳۹۲/۲/۲۹ رئیس قوه قضاییه، به شماره ۱۰۰۰/۱۶۸۷۱/۹۱ مورخ ۱۳۹۲/۴/۱ در روزنامه رسمی منتشر شد. در این مصوبه، صرفاً عبارت پیش‌بینی در بند «دال» مذکور، را تکرار کرد. در نتیجه دستورالعمل یاد شده نیز عملاً تأثیری در این باره نداشت.
۴. در بند «و» تبصره ۱۷ یاد شده آمده است: «به سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور اجازه داده می‌شود، زندانیانی که به مرخصی اعزام می‌شوند یا در زندان‌های باز، مؤسسات صنعتی، کشاورزی و خدماتی اشتغال دارند و همچنین محکومان واجد شرایط را تحت نظارت و مراقبت الکترونیکی قرار دهد. برخورداری زندانیان از امتیاز مذکور و نیز صدور حکم نظارت و مراقبت الکترونیکی علاوه بر سپردن تأمین‌های مندرج در قانون آیین دادرسی کیفری منوط به تودیع ودیعه بابت تجهیزات مربوطه می‌باشد. خسارات احتمالی وارده به تجهیزات مذکور از ناحیه استفاده‌کنندگان از محل ودیعه‌های مأخوذه تأمین می‌گردد. تعرفه استفاده از تجهیزات مذکور روزانه سی هزار (۳۰,۰۰۰) ریال تعیین می‌شود که توسط سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور از استفاده‌کننده اخذ و به حساب درآمد عمومی نزد خزانه‌داری کل کشور موضوع ردیف درآمدی ۱۴۰۱۶۴ جدول شماره (۵) این قانون واریز می‌شود. دولت مکلف است صددرصد (۱۰۰٪) وجوه حاصله را بابت هزینه‌های جاری به سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور اختصاص داده و پرداخت نماید. زندانیانی که به تشخیص قاضی ناظر زندان یا اجرای حکم یا رئیس زندان و مؤسسه مربوطه قادر به پرداخت تمام یا بخشی از وجوه مزبور نباشند از پرداخت آن بخش از هزینه معاف می‌باشند. آیین‌نامه اجرائی این بند به پیشنهاد وزیر دادگستری به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.» در قوانین بودجه مصوب ۱۳۹۴ و بعد از آن، شبیه عبارات قبلی تکرار و نقایص تا حدودی مرتفع گردید.

می‌رسد.» آیین‌نامه اجرایی مراقبت‌های الکترونیکی با تأخیر زیاد، در تاریخ ۱۳۹۷/۴/۱۰ به تصویب رسید.^۱ منظور از مراقبت الکترونیکی، طبق ماده یک آیین‌نامه اجرایی مراقبت‌های الکترونیکی (مصوب ۱۳۹۷)، «نظارت و کنترل فرد تحت مراقبت به صورت مستمر یا دوره‌ای، با استفاده از ابزار و تجهیزات الکترونیکی» است. تعریف فوق ناقص است. زیرا نظارت الکترونیکی، تحت نظارت دادستان صورت می‌گیرد. لذا در تعریف باید اضافه شود: «تحت نظارت دادستان». نقص دیگر این‌که، نظارت فقط بر متهم یا محکوم‌علیه قابل اعمال است. یعنی کسی که متهم به ارتکاب جرمی شده یا مجرمیت وی احراز و برای تحمل محکومیت تحت مراقبت الکترونیکی قرار گرفته است. تعریف ارائه شده در آیین‌نامه شیوه اجرای قرارهای تأمین و نظارت قضایی، نسبت به تعریف یاد شده، نسبتاً جامع‌تر است. تبصره یک ماده ۲۶ آیین‌نامه یاد شده مقرر می‌دارد: «نظارت و کنترل الکترونیکی شیوه‌ای است که اجازه می‌دهد، حضور و غیاب متهم از راه دور فقط در محدوده مکانی که توسط مرجع صادر کننده قرار تعیین می‌شود، در مدت معین توسط ابزار الکترونیکی که به این منظور ایجاد شده، مورد کنترل قرار می‌گیرد». در این تعریف، نیز نظارت و کنترل الکترونیکی، محدود به متهم شده است. در حالی که نظارت مذکور، ممکن است در مورد محکومان نیز اعمال شود. «محدوده مکانی» در تعریف یاد شده، خارج از زندان می‌باشد، هر چند در تبصره یاد شده به این موضوع تصریح نشده است.^۲ این مراقبت با استفاده از تجهیزات الکترونیکی مانند دستبند یا پابند الکترونیکی صورت می‌گیرد. این تجهیزات، نوعی ردیاب الکترونیکی (GPS) می‌باشد که به دست یا پای محکوم‌علیه بسته می‌شود. بدین ترتیب او فقط در محدوده معینی خارج از زندان اجازه تردد خواهد داشت. نکته دیگر این‌که، ابزارهای الکترونیکی، نباید آشکار باشد، زیرا موجب احساس شرمندگی و بدنامی مرتکب در جامعه می‌شود. هیچ کس نباید از علائم ظاهری، متوجه این ابزارها شود. این ابزارها، به مرکز خدمات رایانه‌ای در زندان، از طریق اینترنت متصل می‌شود که با توجه با سیگنال‌های دریافتی، محدوده تردد محکوم‌علیه را کنترل می‌کند. در دستبند یا پابند الکترونیکی یک فرستنده قرار دارد که سیگنال‌هایی به مرکز رایانه‌ای مربوط در زندان ارسال می‌کند، به مچ دست یا پا بسته می‌شود و توسط محکوم قابلیت جدا شدن از بدن وی را، بدون تخریب آن، ندارد. این مقاله در دو بند: الف - مبانی نظری و بند ب - گونه‌های نظارت الکترونیکی تنظیم شده است.^۳

الف - مبانی نظری

اهداف نظارت الکترونیکی، کاهش جمعیت کیفری زندان، کاهش هزینه‌های عمومی دولت، نظریه برچسب‌زنی، اصل فردی کردن مجازات‌ها، تناسب، پیش‌گیری از جرم و سایر اهداف مجازات‌ها عنوان شده است. ولی از منظر سیاست‌گذاری جنایی، مهم‌ترین توجیه استفاده از نظارت الکترونیکی، کاهش هزینه‌های عمومی دولت، از طریق کاهش جمعیت کیفری زندان است. ولی این مبنا، باید با توجه به میزان خطرناکی بزهکاران و اصل فردی کردن مجازات صورت پذیرد. در غیر این صورت منجر به افزایش بزهکاری می‌شود.

۱. آیین‌نامه اجرایی مراقبت‌های الکترونیکی، به شماره ۹۰۰۰/۱۶۲۰۶/۱۰۰، در تاریخ ۱۳۹۷/۴/۱۱ منتشر گردید. این آیین‌نامه مشتمل بر ۲۸ ماده و ۵ تبصره می‌باشد. این آیین‌نامه در اجرای مواد ۲۵۲ و ۵۵۷ قانون آیین دادرسی کیفری (۱۳۹۲) و اصلاحات بعدی بنا به پیشنهاد وزیر دادگستری و کشور، به تصویب رئیس قوه قضاییه رسید. تبصره ماده ۵۵۷ قانون آیین دادرسی کیفری (۱۳۹۲) مقرر می‌دارد: «آیین‌نامه این ماده در مورد جرایم در صلاحیت سازمان قضایی نیروهای مسلح، توسط رئیس ستاد کل نیروهای مسلح و رئیس سازمان قضایی نیروهای مسلح و با همکاری مراجع مذکور در صدر این ماده تهیه می‌شود و به تصویب رئیس قوه قضاییه می‌رسد». هم‌چنین در ارتباط با ماده مذکور، آیین‌نامه نحوه اجرای مجازات، آزادی مشروط، قرار تعویق صدور حکم، نظام نیمه آزادی و آزادی تحت نظارت سامانه‌های الکترونیکی و مجازات‌های جایگزین حبس در تاریخ ۱۳۹۸/۲/۳ به تصویب رسید. این آیین‌نامه به شماره ۹۰۰۰/۶۱۴۱/۱۰۰۰۰ در ۵۶ ماده و ۱۸ تبصره، بنا به پیشنهاد وزیر دادگستری به تصویب رئیس قوه قضاییه رسید.

۲. آیین‌نامه شیوه اجرای قرارهای نظارت و تأمین قضایی به شماره ۱۰۰/۲۲۶۱/۹۰۰۰، در اجرای ماده ۲۵۲ قانون آ.د.ک (۱۳۹۲) مشتمل بر ۳۱ ماده و ۴ تبصره، در تاریخ ۱۳۹۵/۱/۲۲ به تصویب رئیس قوه قضاییه رسید و در روزنامه رسمی ۱۰۰/۲۲۸۱/۹۰۰۰، مورخ ۱۳۹۵/۱/۲۲ منتشر گردید.

۳. برای مطالعه تطبیقی در رابطه نظارت الکترونیکی، رجوع نمایید: حبیب پروین، کریم (۱۴۰۱): نظارت الکترونیکی، نشر میزان.

۱- اصل فردی کردن مجازات‌ها

اصل فردی کردن مجازات‌ها، توجیه کننده نظارت الکترونیکی می‌باشد که متناسب با نوع جرم ارتكابی، وضعیت و شرایط محکوم علیه، مورد استفاده قرار می‌گیرد. ممکن است به علت کهولت سن، بیماری، معلولیت، جنسیت، بارداری، دارا بودن فرزند شیرخوار، سرپرستی افراد تحت تکفل و نظایر این‌ها، زندان مجازات متناسبی برای محکوم علیه نباشد. در این صورت طبق اصل فردی کردن، نظارت الکترونیکی متناسب‌تر با وضع محکوم علیه است. اصل فردی کردن اقتضاء می‌کند که متناسب با شرایط محکوم علیه، نحوه اجرای مجازات قابلیت انعطاف داشته باشد. بنابراین، در جرایم اطفال، جرایم بار اول، جرایم کم اهمیت و موارد مشابه، استفاده از نظارت الکترونیکی به جای زندان، متناسب‌تر است. از طرفی دیگر، چنانچه مرتکب دارای حالت خطرناکی^۱ باشد، نباید از ارفاق نظارت الکترونیکی برخوردار باشد.

۲- کاهش جمعیت کیفری زندان

علاوه بر آثار سوء مجازات زندان بر زندانی و خانواده وی، و عدم تأثیر کافی برای بازدارندگی و اصلاح بزهکاران، زندان هزینه‌های عمومی دولت را با توجه به تورم روز افزون، شدیداً افزایش داده است. به همین جهت در سیاست‌های کلی نظام، برنامه‌های پنج ساله توسعه و قوانین بودجه سنواتی، کاهش جمعیت کیفری زندان مورد توجه قرار گرفته است. در بند ۱۴ سیاست کلی قضایی ابلاغی ۱۳۸۱/۷/۲۸ آمده است: «بازنگری در قوانین در جهت کاهش عناوین جرایم و کاهش استفاده از مجازات زندان». در بند یادشده، فقط به عبارت «کاهش استفاده از مجازات» زندان بسنده شده است. یکی از مصادیق آن، استفاده از نظارت الکترونیکی به جای نگهداری در زندان است. متعاقباً در سیاست‌های کلی قضایی (پنج ساله) ابلاغی ۱۳۸۸/۹/۲ بر اتخاذ تدابیر لازم در استفاده از مجازات زندان با رویکرد حس‌زدایی تأکید گردید. در بند ۶۴ سیاست‌های کلی برنامه ششم ابلاغی ۱۳۹۴/۴/۹ در همین ارتباط آمده است: «بازنگری در قوانین جزایی به منظور کاستن از محکومیت به حبس و تبدیل به مجازات‌های دیگر و متناسب‌سازی مجازات‌ها با جرایم». در بند ۲۶ سیاست‌های کلی برنامه هفتم توسعه ابلاغی ۱۴۰۱/۶/۲۰ «بازنگری در قوانین در جهت کاهش عناوین جرایم و کاهش استفاده از مجازات زندان» مورد توجه قرار گرفته است. بر همین اساس در قانون برنامه پنج ساله هفتم پیشرفت جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۴۰۳/۳/۱، کاهش جمعیت کیفری زندان و افزایش زندانیان تحت پوشش نظارت الکترونیک مورد توجه قرار گرفته است. ماده ۱۱۲ قانون مذکور در اجرای بند ۲۶ سیاست‌های کلی برنامه پنج ساله هفتم، اهداف کمی سنجه‌های عملکردی تحول قضایی و حقوقی را پیش‌بینی نمود. در ردیف چهارم جدول ۲۳ ماده ۱۱۲ مذکور کاهش تعداد زندانیان از ۲۳۷ نفر به ۲۳۰ نفر در مدت برنامه را پیش‌بینی نمود و در ردیف هشتم همان جدول افزایش ۱۵ درصدی تعداد زندانیان تحت پوشش نظارت الکترونیک به کل زندانیان را مقرر داشت. افزایش ۱۵ درصدی در مدت ۵ ساله اجرای برنامه، درصد قابل توجهی را تشکیل می‌دهد. اگر تعداد کل زندانیان حدوداً چهارصد هزار نفر در نظر گرفته شود. یعنی در خلال سال‌های ۱۴۰۳ تا ۱۴۰۸ تعداد شصت هزار نفر تحت نظارت الکترونیک قرار خواهند گرفت. در این صورت هزینه‌های عمومی دولت در رابطه با زندانیان با کاهش قابل توجهی روبرو خواهد شد. در اجرای بند ۶۴ سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه و با توجه به قوانین و مقررات جاری از جمله قانون مجازات اسلامی (۱۳۹۲) و اصلاحات بعدی) و قانون آیین دادرسی کیفری (۱۳۹۲) و اصلاحات بعدی)، دستورالعمل ساماندهی زندانیان و کاهش جمعیت کیفری زندان‌ها در تاریخ ۱۳۹۸/۵/۳۱ به تصویب رسید.^۲ دستورالعمل یاد شده، کاهش جمعیت کیفری زندان را یک راهبرد اصلی در سیاست‌گذاری جنایی عنوان نموده است. در ماده ۱۲ دستورالعمل یاد شده آمده است: «به منظور کاهش جمعیت کیفری زندان‌ها و پس از فراهم‌شدن امکانات لازم برای مراقبت الکترونیکی، قضات

۱. برای بحث در باره «خطرناکی بزهکاران» رجوع نمایید: رضوانی، سودابه: مفهوم خطرناکی در گستره علوم جنایی، نشر میزان، چاپ اول، ۱۳۹۶.

- نجفی ابرندآبادی، علی حسین/ایارگر، حسین: نظارت بر مجرمان خطرناک، چالش‌ها و راهکارها، فصلنامه پژوهش کیفری، سال ۴، شماره ۲، پاییز و زمستان ۱۳۹۲.
۲. دستورالعمل مذکور به شماره ۹۰۰۰/۶۹۸۵۵/۱۰۰ در تاریخ ۱۳۹۸/۵/۳۱ به تصویب رئیس قوه قضاییه رسید و در تاریخ ۱۳۹۸/۶/۶ ابلاغ گردید. این دستورالعمل مشتمل بر ۲۹ ماده و ۲۳ تبصره بوده و جایگزین دستورالعمل قبلی به شماره ۱۰۰/۳۵۳۴۸/۹۰۰۰، مورخ ۱۳۹۵/۶/۲۳ گردیده است.

محاكم طبق مواد مربوط در قانون مجازات اسلامی، قانون آیین دادرسی کیفری، مقررات راجع به دادرسی الکترونیکی و آیین‌نامه اجرایی مراقبت‌های الکترونیکی مصوب ۱۳۹۷، حکم به اجرای مجازات حبس از طریق حضور در محدوده مکانی مشخص تحت نظارت سامانه‌های الکترونیکی صادر می‌نمایند. ماده ۱۳ دستورالعمل یادشده نیز در همین ارتباط مقرر می‌دارد: «شورای طبقه‌بندی زندانیان به ریاست قاضی اجرای احکام کیفری به صورت منظم و مستمر تشکیل جلسه داده و با اخذ نظریه مددکار اجتماعی معاونت اجرای احکام، در خصوص درخواست‌های مرخصی، آزادی مشروط، نظام‌های آزادی و نیمه‌آزادی و آزادی تحت نظارت سامانه‌های الکترونیکی، عفو زندانیان واجد شرایط و سایر مواردی که در قانون آیین دادرسی کیفری به ویژه ماده ۵۵۳ قانون مذکور و آیین‌نامه اجرایی سازمان برای این شورا مقرر شده است، تصمیم مقتضی اتخاذ می‌نماید.»

۳- کاهش هزینه‌های عمومی دولت

سیاست‌گذاری جنایی درباره کیفر را نمی‌توان بدون توجه به هزینه‌های زندان تنظیم کرد. چون فقدان بودجه کافی برای اداره زندان، عملاً برنامه‌های اصلاحی، بهداشتی و درمانی زندان را تضعیف و چه بسا تعطیل نماید. در این صورت زندان مانند انباری فقط برای نگهداری افراد تبدیل می‌شود که انسان مانند کالا طبقه‌بندی شده و در جای خود قرار می‌گیرد (Shiri, 1398). بودجه اختصاص یافته به زندان‌ها عملاً فقط جهت سیر کردن شکم زندانیان، درمان‌های ضروری، حقوق کارکنان، پرداخت قبوض آب، گاز، تلفن و هزینه‌های ضروری ساختمانی صرف می‌شود. بودجه زندان‌ها، حتی برای تأمین هزینه‌های ضروری هم کفایت نمی‌کند. به همین جهت، یکی از اقدامات مناسب در سیاست‌گذاری جنایی کاهش جمعیت کیفری زندان از طریق روش‌های جایگزین حبس و نگهداری محکومان خارج از زندان، به هزینه‌های شخصی می‌باشد.^۱ بدین ترتیب، دولت از اجرای مستقیم مجازات صرف نظر نموده و با استفاده از ابزارهای الکترونیکی، بر اجرای مجازات خارج از زندان فقط «نظارت» می‌کند. به موجب تبصره ماده ۶ آیین‌نامه اجرایی مراقبت‌های الکترونیکی (۱۳۹۷/۴/۱۰): «واگذاری بخش فنی مراقبت الکترونیکی، با رعایت قوانین و مقررات به بخش خصوصی بلامانع است...». همچنین، ساخت زندان‌های جدید، نیز موجب مستلزم بودجه و امکانات زیادی است. بعد از بهره‌برداری نیز، تأمین هزینه‌های زندان‌های جدید نیز از مشکلات جدی دولت است. هزینه ساخت و نگهداری زندان‌ها، از هزینه‌های مربوط به استفاده از تجهیزات الکترونیکی و نگهداری از آن‌ها، به مراتب بیشتر است. ضمن این‌که، تمام هزینه‌های نظارت الکترونیکی، از محکوم‌علیه دریافت می‌شود. یکی از مزایای مهم نظارت الکترونیکی، کاهش هزینه‌های زندان است که به مقامات زندان کمک می‌کند، بتوانند برنامه‌های اصلاحی، درمانی و بهداشتی زندان را بهبود بخشند. به همین جهت در قوانین بودجه سالانه به این موضوع توجه شده است. مثلاً طبق ردیف ۲۵ جدول شماره ۱۶ تعرفه‌های درآمدهای موضوع جدول شماره «۵» قانون بودجه سال ۱۴۰۳، تعرفه استفاده از تجهیزات مراقبت الکترونیکی (پابند الکترونیکی) بابت هر روز استفاده بر اساس بخشنامه رییس قوه قضاییه^۲ تعیین می‌گردد. تعرفه مذکور بر اساس بخشنامه صادره، شامل موارد زیر می‌شود: ماده ۶۲ قانون مجازات اسلامی و تبصره اصلاحی آن که، مستقیماً توسط مراجع قضایی به مرکز مراقبت الکترونیکی معرفی شوند یا زندانیانی که در اجرای ماده ۵۵۳ قانون آیین دادرسی کیفری و یا ماده ۱۹۱ آیین‌نامه اجرایی سازمان زندان‌ها، جهت تحمل باقی مانده مجازات حبس و یا پس از تبدیل قرار تأمین، به جای بازداشت در اجرای بند چ ماده ۲۱۷ قانون آیین دادرسی کیفری تحت نظارت با تجهیزات الکترونیکی قرار می‌گیرند. بدین ترتیب، نه تنها هزینه‌ای بر دولت تحمیل نمی‌شود، بلکه ردیف درآمدی نیز ایجاد کرده است.

۱. دیدیه است با توجه به میزان خطرناکی بزهکاران و اصل فردی کردن مجازات‌ها، استفاده از نظارت الکترونیکی می‌تواند بنا به تشخیص قاضی در دستور کار قرار گیرد. در این صورت، بزهکاری نیز افزایش نمی‌یابد و امکان تکرار جرم نیز کاهش می‌یابد.

۲. رییس قوه قضاییه بر اساس بخشنامه شماره ۹۰۰۰/۳۳۲۷۶/۱۰۰ مصوب ۱۴۰۳/۶/۲۴، در اجرای تکلیف قانونی مذکور، مبلغ ۳۰۰/۰۰۰ ریال برای عموم افراد و مبلغ ۱۵۰/۰۰۰ ریال برای افرادی که به تشخیص مددکار و تأیید رییس مؤسسه کیفری با موافقت مدیرکل زندان‌های استان و یا مقام مجاز معرفی شده از پرداخت تعرفه در بند الف عاجز هستند؛ و مبلغ ۵۰/۰۰۰ ریال برای افراد تحت پوشش کمیته امداد، سازمان بهزیستی و زنان سرپرست خانوار تعیین کرده است.

۴- پیش‌گیری از جرم

در سیاست‌گذاری جنایی، علاوه بر استفاده از راه‌کارهای واکنشی نسبت به پدیده بزهکاری^۱، برنامه‌های پیش‌گیری نیز مد نظر قرار می‌گیرد. در برنامه‌های پیش‌گیری وضعی به طور گسترده‌ای از تجهیزات الکترونیکی نظیر، دوربین‌های مدار بسته، سرعت سنج‌های الکترونیکی، انواع GPS و مکان‌یاب‌های الکترونیکی و غیره استفاده می‌شود. ولی، در گام پیشرفته‌تر، می‌توان از نظارت الکترونیکی برای پیش‌گیری از جرم به ویژه در مورد بزهکاران حرفه‌ای و سابقه‌دار استفاده کرد. در مورد سارقان حرفه‌ای می‌توان با نصب تجهیزات الکترونیکی حضور آن‌ها در هر مکانی را شناسایی نمود. بدین ترتیب، آنان چون در صورت وقوع سرقت در آن مکان، مورد شناسایی قرار می‌گیرند و خطر دستگیری آنان افزایش می‌یابد، ممکن است از ارتکاب جرم صرف‌نظر نمایند. این روش در پلیس آگاهی تهران، مورد استفاده قرار گرفته و موجب کاهش جرم سرقت به میزان ۱۷ درصد گردیده است.^۲ یا در مورد آشوبگران در مسابقات ورزشی، می‌توان با نصب تجهیزات الکترونیکی، از حضور آنان در ورزشگاه جلوگیری نمود. و بدین وسیله امکان وقوع جرم و آشوب‌گری را از آن‌ها سلب نمود.^۳ همچنین در مورد پاتوق‌های بزهکاری که از معضلات شهرهای بزرگ است، می‌توان از این روش استفاده نمود. پاتوق به محلاتی اطلاق می‌شود که توسط بزهکاران حرفه‌ای به منظور مصرف الکل و مواد مخدر یا تن‌فروشی، توزیع مواد مخدر، خرید و فروش کودکان و غیره ایجاد می‌شود. در حاشیه شهرها، مکان‌های متروک در داخل شهر، (نظیر محله شوش در تهران، پارک جنگلی لویزان و ...)، پاتوق‌های بزهکاری مشاهده می‌شود. پاتوق‌ها فرصت به تبهکاران حرفه‌ای می‌دهد که این مکان‌ها را به جولانگاه خود تبدیل نمایند. اطفال و نوجوانان بزهکار، معتادان مواد مخدر یا سایر افراد آسیب‌پذیر را می‌توان تحت تدابیر نظارت الکترونیکی قرار داد و بدین وسیله از ارتکاب جرم به وسیله آنان جلوگیری نمود. البته در حال حاضر مقررات قانونی لازم در این ارتباط وجود ندارد.

۵- نظریه برچسب‌زنی

از دیدگاه جرم‌شناسی، مهم‌ترین نظریه‌ای که استفاده از نظارت الکترونیکی را به جای مجازات یا نوعی از قرار تأمین توجیه می‌نماید، نظریه برچسب‌زنی است. نظریه برچسب‌زنی (Labeling Theory)، ارتکاب جرم توسط شخص را با فرآیند اجتماعی مرتبط می‌داند. از دیرباز، علت زیستی، روانی، اجتماعی و اقتصادی یا سایر علل ترکیبی و مرتبط، از عوامل ارتکاب جرم دانسته می‌شود. ولی در دیدگاه جرم‌شناسی‌های انتقادی، به جای تمرکز و تأکید بر علت‌های مذکور، جرم به ساختار و فرآیندهای اجتماعی نسبت

۱. برای مطالعه در باره پیش‌گیری وضعی رجوع کنید:

- شیرینی، عباس / عزیزی، سمیه / میرجلیلی، محمود: مؤلفه‌های حاکم بر کارآمدی نظام سیاست‌گذاری جنایی در مدیریت پیش‌گیری بزهکاری، مندرج در مجله پژوهش‌های جرم‌شناختی پلیس، تابستان ۱۴۰۲، شماره ۱۱، صفحات ۵۰ تا ۷۶.

- غلامی، حسین: درآمدی بر آسیب‌شناسی سیاست‌گذاری جنایی در قبال پیش‌گیری از تکرار بزهکاری و بزه‌دیدگی در ایران، مجله آموزه‌های حقوق کیفری، بهار و تابستان ۱۳۹۰، شماره اول، صفحات ۳ تا ۱۸.

۲. سردار علی ولی‌پور گودرزی رئیس پلیس آگاهی پایتخت در گفت‌وگو با خبرنگاری مهر به تشریح تأثیر پاندهای الکترونیکی بر کاهش جرایم در تهران پرداخت و گفت: با توجه به اجرای این طرح از سال گذشته اکنون بیش از هزار نفر از متهمین و مجرمین سابقه‌دار در تهران تحت نظارت پاندهای الکترونیکی قرار دارند و این طرح همچنان ادامه دارد. سردار ولی‌پور گودرزی با بیان این‌که تعدادی از همین افراد در حین ارتکاب جرم دستگیر شده‌اند، تأکید کرد: اولویت ما افرادی هستند که تکرار جرم می‌کنند و مجازات برایشان بازدارنده نیست به این افراد حتماً پانده زده می‌شوند و تحت کنترل قرار می‌گیرند. وی گفت: افرادی که دستگیر می‌شوند پس از مشخص شدن و پایان مجازات، پانده بر روی پای آن‌ها نصب می‌شود. سردار ولی‌پور گودرزی هم چنین به ارتباط میان اعتیاد و سرقت اشاره کرد و گفت: تعدادی از سارقین دستگیر شده، دارای اعتیاد هستند و یکی از انگیزه‌های آن‌ها برای سرقت همین موضوع بوده است. رئیس پلیس آگاهی تهران با اشاره به این‌که طرح پانده الکترونیکی به عنوان یک اقدام پیشگیرانه بسیار مؤثر بوده و باعث کاهش ۱۷ درصدی وقوع جرم شده است گفت: بخش اعظم این کاهش به دلیل طرح‌هایی مانند پانده الکترونیکی است که بر روی پای سارقین سابقه‌دار نصب می‌شود و در صورت ارتکاب جرم در حین نظارت، این افراد دستگیر می‌شوند. وی همچنین به رصد محیط‌های آلوده اشاره کرد و گفت: با استفاده از پاندها، مأموران به سارقین هشدار می‌دهند که محل زندگی خود را ترک کرده‌اند و در آن محل چه کاری انجام می‌دهند که روزانه نزدیک به ۳۰۰ الی ۴۰۰ نفر تذکر داده می‌شود و در صورت عدم رعایت، مأموران آن‌ها را در صحنه دستگیر می‌کنند. (mehrnews.com) کد خبر ۶۲۱۴۵۳۰، مورخ ۱۴۰۳/۶/۱۷.

۳. به عنوان مثال لیدر تماشاگران باشگاه سپاهان به دلیل رفتارهای غیراخلاقی خود در دیدارهای تیم فوتبال سپاهان، منع شده است. ولی در هنگام بازی سپاهان و ملوان در تاریخ ۱۴۰۳/۶/۲۳ در ورزشگاه حضور یافت. طبق اعلام باشگاه سپاهان، شخص مذکور، بدون دریافت بلیط و مجوز وارد ورزشگاه شده است. استفاده از ابزارهای الکترونیکی، روش مناسب در این‌گونه موارد، به منظور پیش‌گیری از اغتشاش و آشوب‌گری در مسابقات ورزشی است.

داده می‌شود. نظریه برچسب‌زنی یکی از نظریات جرم‌شناسی‌های انتقادی است.^۱ فرآیند برچسب بدزدن، موجب بدنامی و طرد بزهکار از جامعه می‌شود. «یکی دیگر از آسیب‌های وارده به بزهکار، بدنامی به دلیل ارتکاب بزه است که باعث طرد و انزوای وی از جامعه می‌شود. این آسیب‌ها موجب می‌شود، بزهکاران در جامعه‌ای که بزه را مرتکب نشده‌اند، بیگانه شوند و از اجتماع جدا گردند ... این همان موضوعی است که تحت عنوان نظریه برچسب‌زنی مطرح شده است» (Shiri, 1403/2, p. 234). نظریه برچسب‌زنی توسط کای اریکسون، جرم‌شناس آمریکایی، اولین بار در کتاب «تأیید بزهکار: مطالعه در باره جامعه و انحراف^۲». هاوارد بکر، جرم‌شناس دیگر آمریکایی به طور گسترده این نظریه را مطرح ساخت و ادعا کرد که جرم و انحراف، ویژگی ذاتی یک رفتار نیست، بلکه مجازات به کاررفته، رفتار مجرمانه می‌سازد. به عبارت دیگر، وقتی بدبودن یک رفتار از طریق مجازات، برچسب بد بودن دریافت می‌کند، رفتار ارتكابی جرم تلقی می‌شود. (Becker, H, 1963). به همین جهت، رفتار مقامات عدالت کیفری، پلیس، دادسراها، دادگاه‌ها و به ویژه محکومیت به حبس، موجب برچسب بدزدن به شخص و در نتیجه شکل‌گیری انحراف ثانویه و تکرار بزهکاری می‌گردد. فرانک تانبوم معتقد است: انحراف از طریق فرآیندی از تعامل اجتماعی شکل می‌گیرد. افراد متعددی مرتکب جرم می‌شوند، ولی فقط کسانی که دستگیر و مجازات می‌شوند، به عنوان بزهکار شناخته می‌شوند و برچسب بدبودن را دریافت می‌کند. بدین ترتیب بدبودن، به سبک زندگی آنان تبدیل می‌شود (Tannenbaum, F. 1936) لذا، جرم‌شناسان دیگر که نظریه برچسب‌زنی را گسترش داده‌اند، معتقدند که کنترل‌های اجتماعی مانند مجازات، یکی از دلایل اصلی شکل‌گیری انحراف ثانویه و تکرار بزهکاری است^۳ (Lemert, E. 1951). استفاده از نظارت الکترونیکی می‌تواند مانع از برچسب بدخوردن به متهم یا محکوم شود. زیرا، اقامت فرد در منزل، ضمن محرومیت نسبی از آزادی، موجب حفظ حرمت و آبروی وی می‌شود و در عدم دریافت برچسب و در نتیجه انحراف ثانویه مؤثر است. ماده ۱۴ آیین‌نامه اجرایی مراقبت‌های الکترونیکی تأکید می‌نماید: «اعمال نظارت و مراقبت الکترونیکی باید به نحوی باشد که حریم خصوصی اشخاص رعایت شود». رعایت حریم خصوصی، به جهت حفظ حرمت و آبروی اشخاص و مانع برچسب بدخوردن می‌شود. نظر به جهات مذکور، نظریه برچسب‌زنی یکی از مبانی مهم برای توجیه جایگزین ساختن نظارت الکترونیکی به جای زندان و مجازات‌های بدنام کننده است.

ب - گونه‌های نظارت الکترونیکی

ماهیت نظارت الکترونیکی در حقوق کیفری ایران، با ابهامات جدی روبرو است. نحوه تنظیم مقررات مربوط به نظارت الکترونیکی در قانون مجازات اسلامی (۱۳۹۲) و اصلاحات بعدی آن در سال ۱۳۹۹، بر این ابهامات افزوده است. نظارت الکترونیکی، از مصادیق حبس یعنی تحمل مجازات در زندان، مجازات سالب آزادی و حتی مجازات‌های جایگزین حبس موضوع مواد ۶۴ تا ۸۷ قانون مجازات اسلامی (۱۳۹۲) نمی‌باشد. نظارت الکترونیکی، نهاد مستقل حقوقی است که در ذیل فصل هفتم، تحت عنوان آزادی مشروط در مواد ۶۲ و ۶۳ قانون یاد شده پیش‌بینی شده است. هر چند نظارت الکترونیکی را نمی‌توان از مصادیق آزادی مشروط دانست. مطابق مواد یاد شده، نظارت الکترونیکی از مصادیق مجازات‌های تعزیری در حقوق ایران می‌باشد که از سایر مصادیق مجازات‌های اصلی و جایگزین متفاوت است. ولی، در قانون آیین دادرسی کیفری (۱۳۹۲)، نظارت الکترونیکی، از مصادیق قرارهای تأمین نیز، در نظر گرفته شده است. از دیدگاه سیاست‌گذاری جنایی شکلی و ماهوی، نظارت الکترونیکی را می‌توان در مورد متهمان، محکومان یا به عنوان اقدام پیش‌گیرانه به کار بست. ماده ۶۲ ق.م.ا. (۱۳۹۲)، بند چ ماده ۲۱۷ قانون آیین دادرسی کیفری (۱۳۹۲)،

۱. برای آگاهی از جرم‌شناسی‌های انتقادی رجوع نمایید:

- نجفی ایرن‌آبادی، علی‌حسین: درآمدی بر جرم‌شناسی انتقادی و گونه‌های آن مندرج در کتاب: جرم‌شناسی محکومان، به کوشش: عباس شیری، چاپ دوم، نشر میزان، پاییز ۱۴۰۳.
- شیری، عباس: درسنامه جرم‌شناسی‌های انتقادی، دوره کارشناسی ارشد، درس جرم‌شناسی نظری، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، روزآمد ۱۴۰۳.
2 Wayward Puritans: A Study in the Sociology of Deviance

۳. برای بحث بیشتر در رابطه با نظریه برچسب‌زنی، رجوع نمایید:

- شیری، عباس، عدالت ترمیمی، صفحات ۱۵۰، ۱۵۱، ۲۲۳ تا ۲۳۶، چاپ سوم، پاییز ۱۴۰۳، نشر میزان.

زندانیان تحت نظام نیمه آزادی و شاغل در مراکز حرفه‌آموزی، افراد تحت نظارت الکترونیکی را احصاء نموده‌اند. نظارت الکترونیکی را نمی‌توان خارج از مصادیق قانونی در مورد کسی اعمال کرد.^۱

۱- محکومان به حبس

از دیدگاه سیاستگذاری جنایی ماهوی، افرادی که به موجب حکم قطعی دادگاه، محکوم به حبس شوند، تحت شرایط پیش‌بینی در ماده ۶۲ ق.م.ا. (۱۳۹۲)، تحت نظارت الکترونیکی قرار می‌گیرند. در این مورد، نظارت الکترونیکی به نوعی جایگزین تحمل حبس می‌شود. هر چند قانونگذار آن را در فصل هشتم تحت عنوان آزادی مشروط پیش‌بینی نموده و فصل مستقلی را به مجازات جایگزین حبس در مواد پیش‌بینی نموده و آن را مستقل از نظارت الکترونیکی شناخته است. نظارت الکترونیکی نوع جدیدی از اجرای مجازات است که محکوم‌علیه تحمل می‌کند. تصمیم‌گیری در این باره به قاضی صادر کننده حکم واگذار شده است، که با توجه به نوع جرم ارتكابی و شخصیت متهم و رعایت شرایط مقرر در قانون، فرد را تحت نظارت سامانه‌های الکترونیکی قرار دهد. مطابق ماده ۶۲ قانون مجازات اسلامی (۱۳۹۲)، محکوم به حبس، با رضایت خویش در محدوده مکانی مشخص تحت نظارت سازمان‌های الکترونیکی قرار می‌گیرد. مطابق ماده یاد شده نظارت الکترونیکی در مورد حبس‌های درجه پنج تا هشت، از روز اول قابل اعمال است. ولی در مورد حبس‌های درجه دو تا چهار، طبق تبصره ۲ (الحاقی ۱۳۹۹/۲/۲۳) ماده ۶۲ قانون مجازات اسلامی، در صورتی می‌توان محکوم‌علیه را تحت نظارت الکترونیکی قرار داد که یک چهارم مجازات حبس را گذرانده باشد. منظور از «محدوده مکان مشخص» در ماده مذکور، منزل مسکونی یا هر مکان مجاز دیگری است که دادگاه معین می‌کند. طبق بند ت ماده اول آیین‌نامه اجرایی مراقبت‌های الکترونیکی (۱۳۹۸) محدوده مراقبت،^۲ محدوده‌ای است که حسب مورد، فرد تحت مراقبت در ورود، خروج، تردد یا توقف در آن محدوده مجاز، ملزم یا منع شده است.^۳ طبق مواد ۴۱ و ۶۲ ق.م.ا. (۱۳۹۲)،^۴ محکوم‌علیه باید کتباً متعهد شود که در مدت تعیین شده به وسیله دادگاه، مرتکب جرمی نشود. در صورتی که دادگاه بدون توجه به مواد یاد شده، بدون تعهد کتبی محکوم‌علیه، نمی‌تواند وی را تحت نظارت سامانه‌های الکترونیکی قرار دهد. در یک پرونده، دادگاه بدوی، با پیشنهاد دادیار اجرای احکام، دایر بر اعمال نظام نیمه آزادی و استفاده از سامانه‌های مراقبت الکترونیکی بدین شرح مخالفت می‌کند: ۱. «... قاضی محترم پیشنهاددهنده وجود یا عدم وجود شرایط مقرر در ماده ۴۰ قانون مجازات اسلامی را بیان نداشته است. مضافاً این که مطابق بندهای الف و ب ماده ۴۱ از همان قانون تعهدات کتبی محکوم‌علیه در پرونده ملاحظه نمی‌گردد. فلذا با توجه به مراتب مذکور و نواقص اعلامی و میزان ایام بازداشت وی امکان اتخاذ تصمیم مقدور و میسر نمی‌باشد...»^۵. همچنین، مطابق ماده

۱. ماده ۲ آیین‌نامه اجرایی مراقبت‌های الکترونیکی مصوب ۱۳۹۷/۴/۱۱ در این باره مقرر می‌دارد: «افرادی که ممکن است حسب تصمیم مرجع ذی‌صلاح تحت مراقبت الکترونیکی قرار گیرند شامل مواردی از قبیل: ۱- متهمان مشمول بند ج ماده ۲۱۷ قانون [آ.د.ک ۱۳۹۲] ۲- محکومان مشمول ماده ۶۲ ق.م.ا. مصوب سال ۱۳۹۲؛ ۳- زندانیان تحت نظام نیمه آزادی و شاغل در مراکز حرفه‌آموزی؛ ۴- افرادی که به موجب قانون یا تصمیم مرجع قضایی تحت مراقبت بوده یا از ورود یا خروج از محدوده معینی منع شده‌اند، از قبیل مراقبت‌های مذکور در مواد ۴۲ و ۴۳ ق.م.ا.؛ ۵- سایر موارد پیش‌بینی شده در قوانین و مقررات، می‌باشد.»

۲. به دلیل اختلاف در رویه قضایی در مورد مفهوم «محدوده مکانی مشخص» (پیش‌بینی شده در ماده ۶۲) یا محدوده مراقبتی (اصطلاح به کار رفته در آیین‌نامه مراقبت‌های الکترونیکی)، دستورالعمل تعیین محدوده مراقبتی محکومان تحت نظارت سامانه‌های الکترونیکی با شماره ۹۰۰۰/۳۳۰۴۳/۱۰۰ مورخ ۱۴۰۱/۵/۲۹، به تصویب رئیس قوه قضاییه رسید. طبق ماده یک دستورالعمل یاد شده، محدوده مراقبتی به درجات یک تا سه با توجه به شعاع تردد تعیین گردید. محدوده مراقبتی درجه یک، حداکثر تا ۲۰۰ متر، درجه دو ۵۰۰ متر و درجه سه حداکثر هزار متر تعیین گردید. مطابق ماده ۲ دستورالعمل مذکور: «مراجع قضایی در مواردی که رأی به مراقبت تحت نظارت سامانه‌های الکترونیکی صادر می‌کند با لحاظ نوع و کیفیت ارتكاب جرم، سوابق، آثار زیانبار و خسارت‌های وارده به بزه دیده و جامعه و همچنین با در نظر گرفتن شخصیت و وضعیت فردی، خانوادگی و اجتماعی فرد تحت مراقبت، یکی از محدوده‌های مراقبتی مذکور در ماده ۱ این دستورالعمل را به عنوان محدوده مراقبت تعیین نمایند تا فرد مذکور در آن محدوده، تحت نظارت و مراقبت قرار گیرد.»

۳. محکوم‌علیه می‌تواند با اجازه دادگاه، زمان‌های خاصی از محدوده مراقبت خارج شود. که به آن دوره زمانی خروج گفته می‌شود. طبق بند «ر» ماده اول آیین‌نامه اجرایی مراقبت‌های الکترونیکی (۱۳۹۷)، دوره زمانی خروج، مدتی است که جهت خروج فرد تحت نظارت از محدوده مراقبت به صورت دوره‌های ساعتی، روزانه، هفتگی، ماهیانه یا سالیانه تعیین می‌شود.

۴. ماده ۶۲ قانون مجازات اسلامی (۱۳۹۲)، رعایت شرایط مقرر در مورد تعویق مراقبتی را برای صدور رأی نظارت الکترونیکی ضروری دانسته است. بند ب ماده ۴۱ قانون یاد شده، در این باره مقرر می‌دارد: «در تعویق مراقبتی علاوه بر شرایط تعویق ساده، مرتکب متعهد می‌گردد دستورها و تدابیر مقرر شده به وسیله دادگاه را در مدت تعویق رعایت کند یا به موقع اجرا گذارد.»

۵. دادنامه شماره ۹۸۰۹۹۸۰۴۰۲۰۰۰۶۳ مورخ ۱۴۰۱/۳/۷، دادگاه کیفری یک، شعبه ...

۶۲ قانون مجازات اسلامی (۱۳۹۲)، استفاده از سامانه الکترونیکی مستلزم رضایت محکوم‌علیه است. ممکن است، محکوم‌علیه به هر علت مانند عدم تمکن مالی جهت تأمین تجهیزات و... موافق قرار گرفتن تحت سامانه‌های الکترونیکی نباشد. در این صورت دادگاه نمی‌تواند چنین تصمیمی اتخاذ کند. در یکی از آراء صادره در این ارتباط آمده است: «در خصوص اعلام قاضی محترم شعبه ... مبنی بر اتخاذ تصمیم پیرامون برخورداری محکوم‌علیه آقای م.خ. از نظام آزادی تحت نظارت سامانه‌های الکترونیکی، با توجه به محتویات پرونده، نظر به این‌که استفاده از سامانه‌های الکترونیکی طبق ماده ۶۲ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ منوط به رضایت محکوم‌علیه بوده، لذا به لحاظ عدم اعلام رضایت وی دادگاه با پیشنهاد ارائه شده در خصوص استفاده از پابند الکترونیکی مخالفت می‌نماید»^۱. رعایت سایر شرایط پیش‌بینی شده در ماده ۴۰ قانون مجازات اسلامی (۱۳۹۲) نظیر وجود جهات تخفیف (طبق ماده ۳۸ قانون یاد شده)، پیش‌بینی اصلاح مرتکب، جبران ضرر و زیان یا برقراری ترتیبات جبران و فقدان سابقه کیفری مؤثر، الزامی است و عدم رعایت آن‌ها، ممکن است، منجر به نقض حکم در مراجع بالاتر شود.

۲- قرار تأمین و نظارت قضایی

هر چند، استفاده از نظارت الکترونیکی، در مورد محکومان به حبس، مورد استفاده قرار می‌گیرد، ولی استفاده از آن به جای بازداشت موقت یا سهولت دسترسی به متهمان نیز، مورد توجه قرار گرفته است. از دیدگاه سیاست‌گذاری جنایی شکلی، یکی از مواردی که مقام قضایی، مجاز به صدور نظارت الکترونیکی است در بند چ ماده ۲۱۷ قانون آ.د.ک (۱۳۹۲) پیش‌بینی شده است. طبق ماده یاد شده: «به منظور دسترسی به متهم و حضور به موقع وی، جلوگیری از فرار یا مخفی شدن او تضمین حقوق بزه‌دیده برای جبران ضرر و زیان وی، بازپرس پس از تفهیم اتهام و تحقیق لازم، در صورت وجود دلایل کافی، یکی از قرارهای تأمین زیر را صادر می‌کند: «بند چ - التزام به عدم خروج از منزل یا محل اقامت تعیین شده با موافقت متهم با تعیین وجه التزام از طریق نظارت با تجهیزات الکترونیکی یا بدون نظارت با این تجهیزات»^۲. در این مورد نمی‌توان قرار نظارت الکترونیکی را به عنوان یک مجازات در نظر گرفت. بلکه صرفاً ابزاری است برای این‌که متهم در دسترس مقام قضایی برای ادامه تحقیقات باشد و نوعی قرار تأمین محسوب می‌شود: «قرار کنترل قضایی بیشتر برای رفع نگرانی بازپرس و داشتن تضمینات کافی از متهم صادر می‌شود و نه لزوماً به عنوان جانشین قرار بازداشت احتیاطی»^۳ (Najafi Abrandabadi, 1379). در مواردی که صدور قرار بازداشت الزامی باشد، نمی‌توان قرار نظارت الکترونیکی صادر کرد. هم‌چنین ممکن است در مواردی، به عنوان یک اقدام پیشگیرانه مورد استفاده قرار گیرد. مثلاً در اعتراضات اجتماعی یا درگیری بعد از مسابقات ورزشی، عده زیادی بازداشت می‌شوند. امکان عملی بازداشت این افراد امکان‌پذیر نیست. از طرفی این‌گونه اعتراضات، مقطعی بوده و بعد از چند روز کاهش پیدا می‌کنند. در این صورت بازپرس، با استفاده از تجهیزات الکترونیکی، می‌تواند، افراد بازداشت شده را در منزل به نوعی محبوس نموده و اجازه خروج به آن‌ها ندهد. بدین وسیله از آثار منفی استقرار این‌گونه افراد در زندان که عمدتاً نوجوان و جوان هستند، نیز پیش‌گیری می‌شود. بعد از اعتراضات مهرماه به بعد سال ۱۴۰۱، مشهور به جنبش مهسا عده زیادی از افراد کمتر از ۱۸ سال بازداشت شدند. به موجب ماده ۲۸۷ قانون آیین دادرسی کیفری (۱۳۹۲)، اگر بازداشت افراد کمتر از ۱۸ سال ضرورت پیدا کند، باید در کانون‌های اصلاح و تربیت نگهداری شوند. به جهت تعداد زیاد بازداشت‌شدگان، عملاً آنان را به زندان‌های بزرگسالان اعزام می‌کردند. اقدامی که نه تنها خلاف قانون است، بلکه موجب در معرض بزهکاری قرار گرفتن آنان می‌شود. در این‌گونه موارد، مناسب‌ترین قرار، استفاده از تجهیزات الکترونیکی جهت منع خروج این افراد از منزل مسکونی یا مکان‌های مخصوص پیش‌بینی شده در قرار صادره است. معمولاً افرادی که طی

۱. دادنامه شماره ... مورخ ۱۴۰۱/۹/۳۰، شعبه ... دادگاه تجدید نظر استان ...

۲. مطابق ماده ۳ آیین‌نامه اجرایی مراقبت‌های الکترونیکی (مصوب ۱۳۹۷/۴/۱۰): «در مورد متهمین موضوع بند (چ) ماده ۲۱۷ قانون، مقام قضایی پیش از صدور قرار تأمین در صورت موافقت متهم، نسبت به تعیین محدوده مراقبت اقدام و مبادرت به صدور قرار نظارت قضایی کرده و آن را به متهم ابلاغ می‌کند. سپس متهم تحت‌الحفظ به مرکز اعزام می‌گردد تا نسبت به نصب و راه‌اندازی تجهیزات و آموزش وی اقدام شود.»

۳. ایولاسال، ژان: جایگزین‌های سلب آزادی و برآورد ترازنامه اجرای آن‌ها در حقوق فرانسه، ترجمه دکتر علی حسین نجفی ابرندآبادی، مندرج در مجله تحقیقات حقوقی، شماره ۳۱-۳۲، ۱۳۷۹، ص ۲۸۰.

بازداشت موقت در زندان قرار می‌گیرند، چون زمان آزادی آن‌ها مشخص نیست و به نوعی در بالاتکلیفی به سر می‌برند، تمایلی به مشارکت در برنامه‌های اصلاحی زندان ندارند. مقامات زندان هم، به همین دلیل، تمایلی بر نظارت و اعمال برنامه‌های اصلاحی به روی آنان ندارند.^۱ ضمن این که، ممکن است، متهم در فرایند دادرسی، تبرئه شود. در این صورت، آثار منفی زندان بر موقعیت شغلی، زندگی و روحیه وی باقی می‌ماند. لذا، استفاده از نظارت‌های الکترونیکی، که فاقد این آثار است یا آثار کمتری^۲ دارد، مناسب‌تر از قرار بازداشت موقت می‌باشد. از سوی دیگر، رسیدگی به پرونده‌ها به دلیل تعداد قضاوت و تراکم پرونده‌ها، طولانی است. چه بسا، فردی باید ماه‌ها بلکه سال‌ها منتظر تصمیم نهایی، دادگاه باقی بماند. به همین جهت بازداشت موقت طولانی مدت، به ویژه در صورت تبرئه متهم، غیرموجه خواهد بود. به همین جهت، استفاده از قرار نظارت الکترونیکی، روش مناسب‌تری به جای بازداشت موقت متهم است. بدین وسیله از باقی ماندن متهمان در زندان برای مدت بیشتری پیشگیری می‌شود. در حال حاضر، استفاده از نظارت الکترونیکی، غیر از قرار التزام به عدم خروج از منزل یا محل اقامت تعیین شده، امکان‌پذیر نمی‌باشد. زیرا، قانونگذار، آن را فقط در باره قرار یاد شده در بند چ ماده ۲۱۷ قانون آیین دادرسی کیفری (۱۳۹۲) پیش‌بینی نموده است. ولی از دیدگاه سیاست‌گذاری جنایی شکلی و به منظور کاهش هزینه‌های عمومی دولت، می‌توان آن را در سایر قرارها نیز مورد استفاده قرار داد. زیرا، ممکن است هر کدام از قرارهای تأمین تحت شرایطی، به قرار بازداشت موقت تبدیل شود. مثلاً طبق ماده ۲۲۶ قانون آیین دادرسی کیفری (۱۳۹۲): «**متهمی که در مورد او قرار کفالت یا وثیقه صادر می‌شود، تا معرفی کفیل یا سپردن وثیقه به بازداشتگاه معرفی می‌گردد...**» بدین ترتیب، ممکن است قرارهای تأمین صادره، موجب افزایش جمعیت کیفری زندان، هر چند به طور موقت، شود. آثار منفی این گونه بازداشت‌ها، بر انحراف ثانویه متهمان را نمی‌توان نادیده گرفت. ضمن این که در بازداشت‌های کوتاه مدت، افراد تمایلی به قرار گرفتن تحت برنامه‌های اصلاحی زندان نیز ندارند. حتی در صورت تمایل، معمولاً به دلیل وضعیت نامشخص آنان، این برنامه‌ها فاقد تأثیر هستند. از دیدگاه نظریه برچسب‌زنی، زندان به ویژه به صورت کوتاه مدت، تأثیرات مهمی بر تکرار بزهکاری دارد، به همین جهت می‌توان با اصلاح قوانین دادرسی، استفاده از قرارهای الکترونیکی را جایگزین قرارهای تأمین، متناسب با توجه به نوع بزهکاری و شخصیت بزهکار نمود.

۳- زندانیان تحت نظام نیمه آزادی و شاغل در مراکز حرفه آموزی

یکی دیگر از موارد استفاده از نظارت الکترونیکی در مورد افراد تحت نظام نیمه‌آزادی و شاغل در مراکز حرفه آموزی است، که در ماده ۵۵۳ قانون آیین دادرسی کیفری (۱۳۹۲) بدین شرح پیش‌بینی شده است: «در جرایم مشمول نظام نیمه‌آزادی و آزادی تحت نظارت سامانه‌های الکترونیکی، قاضی اجرای احکام کیفری می‌تواند پس از وصول گزارش شورای طبقه‌بندی زندان و نظریه مددکاران اجتماعی معاونت اجرای احکام کیفری، مبنی بر آن که اجرای یک فعالیت شغلی یا حرفه‌ای، آموزشی، حرفه‌آموزی، مشارکت در تداوم زندگی خانوادگی و یا درمان پزشکی، از سوی محکوم‌علیه در خارج از محیط زندان، در فرآیند اصلاح وی و یا جبران ضرر و زیان بزه‌دیده مؤثر است، به دادگاه صادرکننده حکم، پیشنهاد اجرای نظام نیمه‌آزادی و آزادی تحت نظارت سامانه‌های الکترونیکی را طبق مقررات راجع به دادرسی الکترونیکی دهد و مطابق تصمیم این دادگاه اقدام کند.» به منظور بازپذیرسازی و اصلاح بزهکار، کاهش جمعیت زندان و سایر اهداف مدنظر نظام عدالت کیفری، محکوم تحت رژیم‌های نظام نیمه آزادی قرار می‌گیرد. در این صورت محکوم، باید در محدوده معینی تردد نماید. یا به عنوان یک مجازات اجتماعی جایگزین حبس یا مجازات تکمیلی، به اشتغال در مراکز حرفه آموزی محکوم می‌گردد. در این صورت، از طریق تجهیزات الکترونیکی، امکان کنترل محکوم، در مکان‌های فوق فراهم می‌گردد. در این صورت «نظارت الکترونیکی» صرفاً روشی برای حضور یا عدم حضور در مکان معین

۱. «متهمان قبل از اثبات مجرمیت و صدور حکم قطعی، به عکس محکومان به مجازات حبس، در زندان‌ها تحت برنامه‌های اصلاحی و تربیتی قرار نمی‌گیرند...» به نقل از: خزایی، منوچهر: فرایند کیفری (مجموعه مقالات)، ص ۵۷، انتشارات گنج دانش، چاپ اول، ۱۳۷۷.

۲. یکی دیگر از آثار این گونه بازداشت‌ها، در هم‌نشینی با بزهکاران حرفه‌ای ظاهر می‌شود.

مورد استفاده قرار می‌گیرد. مطابق ماده ۲۱ آیین‌نامهٔ مراقبت‌های الکترونیکی (مصوب ۱۳۹۷/۴/۱۰): فرد تحت مراقبت الکترونیکی مطابق مقررات از حقوقی مانند عفو، آزادی مشروط و مرخصی برخوردار می‌باشد.

۴- افرادی که به موجب قانون یا تصمیم مرجع قضایی، تحت مراقبت بوده یا از ورود یا خروج از محدوده معینی منع شده‌اند، از قبیل مراقبت‌های مذکور در مواد ۴۲ و ۴۳ قانون مجازات اسلامی

ماده ۴۲ و ۴۳ قانون مجازات اسلامی (۱۳۹۲) در مورد تعویق مراقبتی و تعلیق مراقبتی (طبق ماده ۴۸ قانون یاد شده)، اجرای تدابیری را لازم دانسته است. مثلاً اقامت یا عدم اقامت در مکان معین. ضمانت اجرای تدابیر پیش‌بینی شده در مواد مذکور از طریق نظارت الکترونیکی موجب کاهش هزینه‌های عمومی دولت می‌شود. ضمن این‌که ابزار مناسب‌تری برای نیل به اهداف مورد نظر در تعویق و تعلیق مراقبتی نیز می‌باشد. مورد دیگر در ماده ۱۹۱ آیین‌نامه اجرایی سازمان زندان‌ها و اقدامات تربیتی کشور مصوب ۱۴۰۰/۲/۲۰ پیش‌بینی شده است.^۱ «ماده یادشده مقرر می‌دارد: شورای طبقه‌بندی در صورت ضرورت و وجود امکانات لازم می‌تواند با تأیید قاضی اجرا نظارت بر محکومان شاغل در مراکز حرفه‌آموزی و اشتغال یا خارج از مؤسسه که تحت نظارت سازمان است را به مرکز مراقبت الکترونیکی واگذار کند. آن مرکز وضعیت نظارت و مراقبت الکترونیکی فرد تحت مراقبت را به رئیس مؤسسه گزارش می‌کند».

۵- سایر موارد پیش‌بینی شده در قوانین و مقررات

در سایر قوانین و آیین‌نامه‌های اجرایی، موارد خاصی جهت مراقبت‌های الکترونیکی پیش‌بینی شده است. مثلاً ماده ۱۴ دستورالعمل سازماندهی زندانیان و کاهش جمعیت کیفری مصوب ۱۳۹۸/۵/۳۱ مقرر می‌دارد: «اعطای مرخصی به زندانیان با اخذ تأمین‌های کیفری، موضوع ماده ۲۱۷ قانون دادرسی کیفری به عمل می‌آید. زندانیان محکوم به حبس از بابت جرایم تعزیری درجه هفت و هشت، افرادی که باقی‌مانده محکومیت آنان کمتر از چهار ماه است و همچنین افرادی که نسبت به بازگشت آنان به زندان اطمینان حاصل است، به تشخیص قاضی اجرای احکام با صدور یکی از قرارهای تأمین کیفری موضوع بندهای الف، ب، پ، ت، ث، ج و چ ماده مذکور، در چارچوب قوانین و مقررات به مرخصی اعزام می‌شوند.» یا تبصره ماده ۳ آیین‌نامهٔ مراقبت بعد از خروج معتادان مصوب ۱۳۹۲،^۲ به مقامات قضایی اجازه داده است که به منظور تقویت اقدامات نظارتی بر حسن اجرای تکالیف موضوع (۲) آیین‌نامه مذکور را به عمل آورد. طبق تبصرهٔ ماده یاد شده: «... با نظر مقام قضایی استفاده از نظر تجهیزات مراقبت و نظارت الکترونیکی مراجع ذی‌ربط بلامانع است». مورد دیگر، در مورد اطفال و نوجوانان بزهکار است. یکی از تدابیر لازم جهت افراد مذکور، فرستادن به مؤسسه آموزشی و فرهنگی به منظور تحصیل یا حرفه‌آموزی، جلوگیری از رفت و آمد طفل یا نوجوان به محل‌های معین اقامت در منزل در ساعات معین می‌باشد. به منظور نظارت بر حسن اجرای این تدابیر موضوع مواد ۸۸ و تبصره ماده ۸۹ قانون مجازات اسلامی (۱۳۹۲) می‌توان، محکوم‌علیه را تحت تدابیر نظارت الکترونیکی قرار داد. بدین ترتیب از امکان معاشرت اطفال و نوجوانان با بزهکاران حرفه‌ای نیز جلوگیری می‌شود و احتمال تکرار جرم توسط آنان کمتر می‌شود.

نتیجه‌گیری

سیاست‌گذاری جنایی در ایران، همسو با تحولات جهانی، مورد توجه اسناد بالادستی، نظیر سیاست‌های کلی نظام، برنامه‌های پنج‌سالانه توسعه و قوانین سنواتی بودجه قرار گرفته است. در همین راستا قانون مجازات اسلامی (۱۳۹۲) و اصلاحات بعدی، قانون آیین دادرسی کیفری (۱۳۹۲) و اصلاحات بعدی، آیین‌نامه‌ها و بخشنامه‌های مصوب رئیس قوه قضاییه، بسترهای لازم را برای اجرای سیاست‌های کلان جنایی فراهم کرده است. گسترش استفاده از نظارت الکترونیکی به ویژه با توجه به رشد روزافزون فناوری‌های هوش مصنوعی، موجب عدم‌شکل‌گیری انحراف ثانویه در افراد و در نتیجه کاهش جرم می‌شود. همچنین موجب

۱. آیین‌نامه شماره ۱۴۳۳۹/۱۰۰/۲۰۲۰ در تاریخ ۱۴۰۰/۲/۲۰ مشتمل بر ۳۴۲ ماده به تصویب رئیس قوه قضاییه رسید و در تاریخ ۱۴۰۰/۲/۲۸ منتشر گردید.
۲. آیین‌نامه مراقبت بعد از خروج معتادان به شماره ۱۰۰/۴۳۳۷۱/۹۰۰۰ در تاریخ ۱۳۹۲/۸/۱۱ به تصویب رئیس قوه قضاییه رسیده است.

کاهش هزینه‌های دولت در ساخت و نگهداری زندان‌ها و هزینه‌های کارکنان زندان می‌شود. مشارکت بخش خصوصی در این مورد نیز می‌تواند علاوه بر اشتغال‌زایی و کاهش نرخ بیکاری، دخالت دولت در نحوه اجرای مجازات را کاهش دهد. بدیهی است نظارت قضایی در این گونه موارد، مانع از شکل‌گیری فساد و اجرای صحیح نظارت الکترونیکی را فراهم می‌کند. اصولاً هزینه‌های نظارت به مراتب کمتر از هزینه‌های دخالت و اجرای کیفر است. نرخ بالای تورم در ایران، اتکای بودجه به درآمدهای نفتی و ناکارآمدی نظام اداری حاکم بر اجرای مجازات، عملاً نظام عدالت کیفری را از اهداف مجازات دور ساخته است. در حالی که با کاهش ازدحام جمعیت کیفری، امکان دستیابی مناسب‌تر با اهداف مجازات فراهم‌تر می‌شود. هنوز قوانین و مقررات در ایران برای اجرای کامل نظارت الکترونیکی به خصوص در قلمروی اقدامات پیش‌گیرانه پلیس و قضایی، ناکافی است. در حالی که می‌توان از این طریق و متعاقباً تجهیز پلیس و ضابطان دادگستری، نرخ جرم را کاهش داده و مانع از تکرار جرم، بزهکاران سابقه‌دار و حرفه‌ای گردید. در خصوص اتباع بیگانه که اجازه اقامت و کار در ایران دارند، نیز می‌توان از نظارت الکترونیکی جهت کنترل و کاهش بزهکاری احتمالی آنان استفاده نمود.

References

1. Becker, H. (1963) *Outsiders: Studies in the Sociology of Deviance*. New York: The Free Press.
2. Budget Law approved (1393). [In Persian]
3. Budget Law approved (1403). [In Persian]
4. Electronic care executive regulations approved (1397/4/11) [In Persian]
5. Eola Sal, Jean: (1379): Balance sheet of their implementation in French law, translated by: Najafi Abrandabadi, Ali Hossein, *Journal of Legal Research*, No. 31-32. [In Persian]
6. Erikson, K.T. (1966) *Wayward Puritans: A Study in the Sociology of Deviance*. New York: Wiley.
7. Executive Regulations of the Organization of Prisons and Educational Measures of the Country (1400).
8. General judicial policies (five years) announced on (1388/9/2). [In Persian]
9. General policies of the 6th development program announced in (1394/4/9). [In Persian]
10. Gholami, Hossein: (1390), an introduction to criminal pathology to prevent recidivism and victimization in Iran. *Journal of criminal law doctrines*, number one. [In Persian]
11. Guidelines for determining the scope of care of convicts under the supervision of electronic systems, (1401/5/29). [In Persian]
12. Guidelines for the organization of prisoners and the reduction of the criminal prison population were approved (1398/5/31). [In Persian]
13. Habib parvin, karim: (1403), *Electronic monitoring*, Mizan. [In Persian]
14. Islamic Penal Code (1392 and amendments 1399). *Criminal Procedure Law (1392 and subsequent amendments)* [In Persian]
15. Khazani, Manouchehr (1377): *Criminal Procedure*, Ganj Danesh Publications. [In Persian]
16. Law of the fifth five-year development plan of the Islamic Republic of Iran (1390-1394). [In Persian]
17. Lemert, E. (1951) *Social Pathology*. New York: McGraw-Hill.
18. Najafi Abrabadi, Ali Hossein (1403): An introduction to critical criminology and its types, contained in the book *Criminology of Convicts*, published by Mizan.
19. Najafi Abrandabadi, Ali Hossein / Iyargar, Hossein (2012): Supervision of dangerous criminals, *Criminal Research Quarterly*, year 4, number 2. [In Persian]
20. Regulations on the implementation of judicial supervision and supply orders approved on (1395/1/22).
21. Rizvani, Sudabah (1396): The concept of dangerous state in the field of criminal sciences, Mizan Publication General judicial policies announced on (1381/7/28). [In Persian]
22. Shiri Abbas / Azizi Samia / Khalili. Mahmoud: (1402), the governing components of the effectiveness of the criminal policy system in the management of crime prevention, *Journal of Police Criminology Research*, No. 11. [In Persian]
23. Shiri, abbas: (1403/2), *restorative justice*, Mizan publication. [In Persian]
24. Shiri. Abbas: (1403), *Handbook Convicts Criminology*, Mizan publications. [In Persian]
25. Tannenbaum, F. (1938) *Crime and the Community*. New York: Colombia University Press.
26. The general policies of the 7th development program announced in (1401/6/20). [In Persian]
27. The law of the 7th five-year development plan of the Islamic Republic of Iran was approved (1403/3/1). [In Persian]